

SPRAWOZDAWCA :

Martin Pradel

DATA SPORZĄDZENIA :

14 września 2020

DZIEKAN OAZ WICEDZIEKAN :

Olivier Cousi oraz Nathalie Roret

DATA PREZENTACJI :

15 września 2020

WSPÓŁPRACUJĄCY:

Christian Brugerolle, Anne Souléliac (SRI)

RAPORT

I. Krótkie przypomnienie polskiej problematyki praworządności i niezależności sądownictwa

W środę 29 kwietnia 2020 r. Komisja Europejska wszczęła przeciwko Polsce czwarte postępowanie w przedmiocie naruszenia zobowiązań państwa członkowskiego.

Przedmiotem postępowania jest ustawa opisana przez samych sędziów jako "kaganiec" pozwalający rządowi karać sędziów, którzy wypowiadają się na temat reform sądownictwa wprowadzonych przez partię rządzącą Prawo i Sprawiedliwość, w szczególności na temat legalności nominacji sędziowskich. Komisja Europejska uważa, że ustawa, która weszła w życie w lutym 2020 r. « podważa niezawisłość polskich sędziów i jest niezgodna z prymatem prawa europejskiego ».

Komisja zauważa również, że nowa ustawa wprowadza przepisy « zobowiązujące sędziów do ujawniania informacji na temat ich działalności niezawodowej », co stanowi formę kontroli politycznej.

Dla Komisji weryfikacja poglądów politycznych sędziów jest « niezgodna z prawem do poszanowania życia prywatnego i prawem do ochrony danych osobowych, jakie gwarantuje Karta praw podstawowych Unii Europejskiej i ogólne rozporządzenie o ochronie danych. »

Od 2017 r. wszczęto przeciwko Polsce trzy inne postępowania w przedmiocie naruszenia zobowiązań państwa członkowskiego. Pierwsze dwa dotyczyły warunków przejścia na emeryturę sędziów sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, i doprowadziły do decyzji Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zmuszając PiS do wycofania się z tych reform [...].

Dla przypomnienia, w 2017 r. Komisja Europejska wszczęła również postępowanie na mocy art. 7 Traktatu UE przeciwko Polsce. Rozstrzygnięcie wydane w tym postępowaniu teoretycznie mogłoby doprowadzić do nałożenia sankcji finansowych lub nawet zawieszenia prawa głosu Polski. W praktyce stosowanie tego mechanizmu zakłada jednomyślne głosowanie państw członkowskich, co nigdy nie będzie możliwe, zwłaszcza w świetle stanowiska Węgier w odniesieniu do sytuacji w Polsce.

II. Trójkąt Weimarski Adwokatów

Trójkąt Weimarski był historycznie osiłą zacieśnionej współpracy dyplomatycznej pomiędzy Polską, Niemcami i Francją, utworzoną w 1991 roku.

W odniesieniu do współpracy między adwokatami, w 2019 r. trzy główne organy samorządowe w Niemczech (Deutscher Anwaltverein), Paryżu (adwokatura w Paryżu) i Warszawie (adwokatura w Warszawie) postanowiły połączyć siły i stworzyć « Weimarski Trójkąt Adwokatów » w celu szczególnego monitorowania sytuacji w zakresie rządów prawa w tych trzech krajach, w tym w Polsce. W związku z nieustającymi przejawami naruszenia niezależności sądownictwa przez polskie władze wykonawcze i ustawodawcze, Trójkąt Weimarski Adwokatów przyjął zdecydowane stanowisko. [Zob. oświadczenie przyjęte w dniu 28 listopada 2019 r. z okazji Rentrée du Barreau de Paris oraz oświadczenie przyjęte w dniu 9 stycznia 2020 r.]

Izba w Paryżu od roku 2017 roku aktywnie wspiera Izbę warszawską, intensyfikując swoje działania w latach 2019-2020, aż do momentu pandemii COVID-19.

→ Maj 2019 r.: Dziekan Marie-Aimée Peyron była w Warszawie na Zgromadzeniu Warszawskiej Izby Adwokackiej;

→ Styczeń 2020: Rusen Aytac uczestniczyła w Warszawie, w Senacie RP, w posiedzeniu Grupy parlamentarnej obrony państwa prawa. [...] Po zakończeniu posiedzenia zostało przyjęte oświadczenie kilku [zagranicznych – przyp. tłum] izb [adwokackich – przyp. tłum] reprezentowanych w Warszawie;

→ Styczeń 2020: Dziekan Marie-Aimée Peyron była w Warszawie, aby wesprzeć aplikantów adwokackich przy okazji uroczystości ślubowania ;

→ Luty 2020 r.: Weimarski Trójkąt Adwokatów zainicjował ideę europejskiego marszu tóg, którą poparły adwokatury w całej Europie, i która miała zostać zrealizowana w Brukseli w czerwcu 2020 r., aby wyrazić w sercu Europy zaangażowanie na rzecz praworządności, podziału władzy, niezależności sądów i praw podstawowych;

→ Maj 2020: Didier Reynders, europejski komisarz ds. sprawiedliwości, podczas telekonferencji z przedstawicielami organów samorządowych adwokatury francuskiej - wyraził swoje pełne poparcie dla inicjatywy Trójkąta Weimarskiego.

III. Spotkanie Trójkąta Weimarskiego w Warszawie w dniu 10 września 2020 r.

Wraz z kryzysem sanitarnym polski rząd zintensyfikował swoją politykę represyjną i rozważa przyjęcie w nadchodzących miesiącach nowej ustawy o reformie wymiaru sprawiedliwości, która jeszcze bardziej podkreśliłaby stopniowy rozpad państwa prawa w Polsce. W związku z tym, pomimo trudności związanych z podróżami międzynarodowymi w obecnym czasie, pilną kwestią była możliwość spotkania Trójkąta Weimarskiego Adwokatów w celu poczynienia ustaleń i rozważenia nowych sposobów działania.

Delegacja Paryskiej Izby Adwokackiej w składzie: dziekan izby adwokackiej w Paryżu Marie-Aimée Peyron, Martin Pradel - sekretarz komisji międzynarodowej oraz Christian Brugerolle - szef działu stosunków międzynarodowych i doradca dziekana izby adwokackiej, udała się do Warszawy wraz z delegacją niemiecką w składzie: Ulrich Schellenberg - dziekan Deutscher Anwaltverein oraz Moritz Moelle - członek brukselskiego biura Deutscher Anwaltverein.

Stronę francuską i niemiecką ze strony polskiej przyjęli: dziekan izby adwokackiej w Warszawie Mikołaj Pietrzak, Anna Atanasow - członek Okręgowej Rady Adwokackiej, Wojciech Bagiński - przewodniczący Komisji Współpracy z Zagranicą, Aleksandra Stępniewska - członek Komisji Współpracy z Zagranicą, Kamil Rudol - członek Komisji Współpracy z Zagranicą, oraz Michał Biedka, adwokat francuskojęzyczny, który w 2017 roku uczestniczył w Stażu Międzynarodowym organizowanym przez Paryską Radę Adwokacką.

Spotkanie wstępne w ambasadzie Francji w dniu 9 września 2020 r.

Wyjazd był również okazją do spotkania z Mathieu Carmona i Vincentem Biretem, odpowiednio Pierwszym Radcą i Doradcą ds. Europejskich w Ambasadzie Francji w Polsce. Nasi dyplomaci opisali złą sytuację w Polsce w zakresie rządów prawa i wymiaru sprawiedliwości. Obawiają się oni ewentualnego braku bezpieczeństwa prawnego w obszarze umów handlowych w świetle

kryzysu i panującego populizmu. Francja regularnie zajmuje, ~~wraz z kilkunastoma innymi~~ ambasadami krajów przestrzeni europejskiej, począwszy od ambasady niemieckiej, stanowisko popierające prawa człowieka i poszanowanie wartości europejskich. Zwrócili oni uwagę delegacji na dążenie rządu do przyjęcia ustawy o połączeniu zawodów prawniczych, której rzeczywistym celem mogłoby być ograniczenie samorządności (samoregulacji), która nadal jeszcze obowiązuje w zawodach prawniczych w Polsce. Chętnie przyjmują przedstawiciele izby warszawskiej oraz innych izb adwokackich. Nasi dyplomaci są zaniepokojeni hiper-polityzacją debaty publicznej w Polsce i rosnącymi trudnościami, z jakimi boryka się społeczność LGBT. Po krótko odnieśli się także do kwestii białoruskiej i zalecają kontakt z mieszkającą w Polsce Anaïs Marin, specjalnym sprawozdawcą ONZ ds. Białorusi narodowości francuskiej. Podnieśli również kwestię możliwych przyszłych sankcji finansowych wobec Polski.

Najnowszy raport Rzecznika Praw Obywatelskich

Spotkanie Trójkąta Weimarskiego Adwokatów odbyło się w dniu 10 września w siedzibie Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie w ramach przedpołudniowej wymiany poglądów z adwokatami, sędziami i przedstawicielami organizacji pozarządowych [...].

Pierwszym gościem honorowym był Adam Bodnar, Rzecznik Praw Obywatelskich, który kończył swoją kadencję z upływem sześciu lat. Opisał on kraj o bardzo trudnej sytuacji w zakresie dostępu do prawa i sprawiedliwości.

Sędziowie wyczerpani po pięciu latach walki o niezależność

W dalszej kolejności zaprezentowali swoje opinie przedstawiciele stowarzyszenia polskich sędziów IUSTITIA (sędzia Marta Kozuchowska-Warywoda, sędzia Urszula Żółtak) i THEMIS (sędzia Dariusz Mazur). Przedstawili katastrofalną sytuację w zakresie niezawisłości sądownictwa. Sędziowie mają obecnie ustawy zakaz krytykowania reform rządowych. W ostatnim czasie ponad 1500 sędziów zostało objętych tym samym postępowaniem dyscyplinarnym w sprawie podpisania petycji dotyczącej organizacji wyborów prezydenckich. Jest oczywiste, że izba dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie spełnia konstytucyjnych gwarancji koniecznych dla uzasadnienia jej legitymacji do sądenia. Sędziowie już jednak nie mają odwagi, by zabierać głos i czują obawy w odniesieniu do idei wymierzania sprawiedliwości. Niepokojąca jest również zapowiedź nowej reformy mającej na celu zmniejszenie liczby sędziów.

Ze strony władzy wykonawczej istnieje wyraźna wola zmniejszenia liczby sędziów w Sądzie Najwyższym w celu jeszcze lepszej ich kontroli. Nadto, sądy powszechne, rejonowe i okręgowe są bezpośrednio dotknięte projektem połączenia.

Następnie sędziowie opisali także formy presji, jakie są na nich wywierane oraz brak autonomii. Oprócz polegania na dobrej woli marionetkowych izb dyscyplinarnych, sędziowie, którzy są źle postrzegani przez władzę wykonawczą, mogą zostać nagle przeniesieni, odesłani na emeryturę, lub pozbawieni wszelkich środków administracyjnych do wykonywania swoich obowiązków. Co więcej, polityczne podporządkowanie sądownictwa jest wspierane przez masową *anonimową* kampanię public relations. Każdy sędzia może czuć się zagrożony. Sędziowie zasiadający w izbach dyscyplinarnych są wybierani przez rząd i są bardzo agresywni. Przypominają minione czasy komunistów i prokuratorów - aparatczyków. Po pięciu latach istnienia tego reżimu - sędziowie zaczynają stopniowo tracić nadzieję. Ostatnia zapowiadana reforma jest niepokojąca, ponieważ Sąd Najwyższy nie może normalnie funkcjonować przy zmniejszeniu liczby sędziów. Umożliwi to pozbycie się niektórych wysokich rangą sędziów, którzy cieszą się opinią niezależnych.

Strona niemiecka i polska decydują się na pogłębienie działań i wzmocnienie wstawiennictwa. Dla misji obserwacyjnych zostaną określone dwa lub trzy przypadki dyscyplinarne.

Organizacje pozarządowe, które oscylują pomiędzy rozpaczą a chęcią oporu

Trzeci panel był okazją do wysłuchania przedstawicieli organizacji ~~pozarządowych~~ ~~działających~~ na rzecz praworządności, reprezentowanych przez panią Małgorzatę Szulekę (Helsińska Fundacja Praw Człowieka), panią Marię Ejchart-Dubois (prezes stowarzyszenia Zbigniewa Hołdy) i panią Agnieszkę Dąbrowiecką (Amnesty International).

Obecne organizacje pozarządowe ściśle ze sobą współpracują i wyrażają swoje zaniepokojenie sytuacją, która tylko pogorszyła się w ciągu ostatnich pięciu lat. Marie-Aimée Peyron wskazała, że europejski prawnik nie może zaakceptować opisanej sytuacji i że Izba Paryska zamierza zwrócić na nią uwagę rządu francuskiego oraz międzynarodowych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych. Należy rozważyć również szczebel ONZ - specjalnego sprawozdawcę ds. niezależności sędziów i prawników.

Małgorzata Szuleka, reprezentująca Helsińską Fundację Praw Człowieka, przestrzega przed intelektualną pułapką myślenia, że jest to problem czysto lokalny. To, co dzieje się w Polsce, może rozkwitnąć w całej Europie. Należy być bardzo ostrożnym wobec decyzji polskiego sądu, gdyż obecna atmosfera wpływa na decyzje sędziów. W związku z tym Fundacja Helsińska pracuje nad listą kontrolną tego, co może być brane pod rozwagę przy rozstrzygnięciu przez polski sąd. W odniesieniu do odmowy wykonania europejskich nakazów aresztowania należy zorganizować w Paryżu specjalne wydarzenie poświęcone tej kwestii. Wizyta prezydenta Macrona na początku 2020 roku była okazją do zaprezentowania tych kwestii.

Agnieszka Dąbrowiecka z Amnesty International tłumaczyła, że opinia publiczna traci zainteresowanie naszymi [omawianymi – przyp. tłum.] tematami, polska debata parlamentarna jest pozbawiona racjonalności. Większość parlamentarzystów celowo „zanieczyszcza” debaty, aby nie pozostawić miejsca na konstruktywne działania. Pod tym względem Senat może tylko opóźnić trwającą katastrofę, a nie jej zapobiec.

Organizacje pozarządowe obawiają się, że Senat może przejść na stronę obozu rządzącego. Martwią się również o to, kto zostanie mianowany nowym rzecznikiem praw obywatelskich. Te instytucje rzeczywiście są ostatecznymi strażnikami wobec działań rządu. Organizacje pozarządowe popierają wszelkie oświadczenia wydane przez Trójkąt Weimarski, ale bez echa będą one miały niewielki wpływ.

Przyjęcie dwóch deklaracji na zakończenie prac i planu działania

- Pod koniec [spotkania – przyp. tłum.] przyjęto dwie deklaracje. Będą [były – przyp. tłum.] one przedmiotem komunikatów prasowych w Niemczech, Francji i Polsce w tygodniu 14 września;
- Jest konieczne, aby Trójkąt Weimarski się ustrukturyzował i aby spotykał się regularnie. Jeśli pozwolą na to warunki sanitarne, proponuje się zorganizowanie kolejnego spotkania w Niemczech (Berlin lub Weimar);
- Paryska Izba Adwokacka i Deutscher Anwaltverein skontaktują się z francuskimi i niemieckimi przedstawicielstwami dyplomatycznymi w Polsce w celu zorganizowania wspólnego spotkania z przedstawicielami adwokatów i sędziów na miejscu, i przekazywania informacji o ich sytuacji, poprzez wysyłanie telegramów dyplomatycznych do Paryża i Berlina – na co obie Adwokatury liczą.
- Trójkąt Weimarski zajmie oficjalne stanowisko w odniesieniu do zaplanowanej na wrzesień przez Komisję Europejską publikacji sprawozdania na temat rządów prawa w Europie;

- Paryska Izba Adwokacka planuje zorganizować sądowe misje obserwacyjne dotyczące emblematycznych postępowań dyscyplinarnych, które zagrażają polskim sędziom i prokuratorom. Misja ta zostanie zorganizowana wspólnie z organizacjami sędziowskimi, Izłą Adwokacką w Paryżu i jej niemieckimi partnerami.